

นวัตกรรมประชาธิปไตยกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในภาคอีสาน: ความท้าทาย โอกาสและอนาคต*

Democratic Innovations and Local Electoral Local in Isaan: Challenges, Opportunities, and the Future

พระครูพยุตสารธรรม (วรชัต ทษสา)¹, พระมหาไถยน้อย ญาณเมธี (สาลงสิงห์)²

และพระครูสมุห์ศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง)

Phrakhru Payutsaradhamma (Worachat Thasa), Phramaha Thainoi Yanamethi (Salangsing)

and Phrakhrusamu Silasak Sumato (Buntong)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Thailand

Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nikkybaty2012@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้นวัตกรรมประชาธิปไตยในการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน) ของประเทศไทย โดยวิเคราะห์บริบททางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของภูมิภาค ซึ่งมีผลต่อพลวัตและอุปสรรคของการเมืองท้องถิ่น ซึ่งบทความได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของพลเมือง นวัตกรรมประชาธิปไตยประเภทต่างๆ และสถานการณ์การเมืองท้องถิ่นในภาคอีสาน จากนั้นจึงนำเสนอตัวอย่างนวัตกรรมประชาธิปไตยที่สามารถปรับใช้ได้ เช่น เทคโนโลยีภาคพลเมือง (Civic Tech) กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ และการศึกษาพลเมืองรูปแบบใหม่ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การนำนวัตกรรมประชาธิปไตยมาใช้จะเผชิญกับความท้าทายหลายประการ อาทิ ระบบอุปถัมภ์ ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล และข้อจำกัดด้านทรัพยากร แต่ก็มีโอกาสและปัจจัยสนับสนุน โดยเฉพาะความตื่นตัวของคนรุ่นใหม่และเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่ รวมเพื่อเสนอแนวทางเชิง

*ได้รับบทความ: 20 พฤษภาคม 2568; แก้ไขบทความ: 6 สิงหาคม 2568; ตอรับตีพิมพ์: 21 สิงหาคม 2568

นโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต เพื่อขับเคลื่อนการเมืองท้องถิ่นภาคอีสานให้มีคุณภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: นวัตกรรมประชาธิปไตย; การเลือกตั้งท้องถิ่น; ภาคอีสาน

Abstract

This academic article aims to explore approaches for applying democratic innovations to promote and develop the local election process in the Northeastern region (Isan) of Thailand. It analyzes the political, social, and cultural contexts that are unique to the region, which influence the dynamics and challenges of local politics. The article reviews theoretical concepts related to democracy, civic participation, various types of democratic innovations, and the current state of local politics in the Isan region. It then presents examples of applicable democratic innovations, such as civic technology (Civic Tech), public consultation processes, and new forms of civic education. The study indicates that the implementation of democratic innovations faces several challenges, including patronage systems, digital divides, and resource constraints. However, there are also opportunities and supporting factors—particularly the growing engagement of younger generations and the presence of civil society networks in the area. The article concludes with policy recommendations for relevant agencies and suggestions for future research, with the aim of enhancing the quality, transparency, and responsiveness of local politics in the Isan region to better meet the real needs of its people.

Keywords: Democratic Innovation; Local Election; Northeastern Region

1. บทนำ

การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นถือเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เป็นกลไกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้เลือกผู้แทนของตนเข้าไปบริหารจัดการทรัพยากร แก้ไขปัญหา และกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนเอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่เข้มแข็งและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ย่อมส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยในระดับชาติโดยรวม (Bovaird, & Löffler, 2003, pp. 313-328) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือ “ภาคอีสาน” ของประเทศไทย เป็นภูมิภาคที่มีประชากรจำนวนมากมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมีพลวัตทางการเมืองที่น่าสนใจอย่างยิ่ง การเลือกตั้งท้องถิ่นในภาคอีสานจึงไม่เพียงแต่เป็นการเลือกผู้บริหารท้องถิ่น

ถิ่นเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โครงสร้างทางสังคม และความคาดหวังของประชาชนในพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือ “ภาคอีสาน” ของประเทศไทย เป็นดินแดนที่มีชีวิตชีวาทางวัฒนธรรมและพลวัตทางการเมืองสูง การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในภูมิภาคนี้จึงไม่ได้เป็นเพียงกลไกในการเลือกหาตัวแทน แต่ยังเป็นภาพสะท้อนความหวัง ความท้าทาย และศักยภาพในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยจากฐานรากในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลและความคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อการขับเคลื่อนทางสังคม นวัตกรรมประชาธิปไตย (Democratic Innovations) และถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถยกระดับการเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสานให้โปร่งใส แบบมีส่วนร่วม และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง (Arghiros, 2001)

สำหรับความท้าทายเดิมและศักยภาพใหม่ของประชาธิปไตยท้องถิ่นอีสานการเมืองท้องถิ่นในภาคอีสานมักเผชิญกับความท้าทายที่สั่งสมมานาน ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ การซื้อสิทธิ์ขายเสียง หรือการผูกขาดอำนาจโดยกลุ่มการเมืองเดิม ปัญหาเหล่านี้บั่นทอนความศรัทธาของประชาชนและทำให้การพัฒนาท้องถิ่นไม่เป็นไปอย่างที่ควร อย่างไรก็ตามภาคอีสานก็มีศักยภาพอันโดดเด่น ทั้งความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชน จิตสำนึกทางการเมืองที่ถูกปลูกเร้าอยู่เสมอ และคนรุ่นใหม่ที่ตื่นตัวและพร้อมมีส่วนร่วม นวัตกรรมประชาธิปไตยเข้ามาตอบโจทย์นี้ โดยมุ่งเน้นการสร้างกระบวนการใหม่ๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นมากกว่า “ผู้ลงคะแนนเสียง” แต่เป็น ผู้ร่วม gestalten ในการออกแบบกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มบุคคลและองค์กรที่มีบทบาทในการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือปฏิบัติ ทั้งในด้านนโยบาย การวางผังเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม การพัฒนาอย่างยั่งยืน และการเคารพอัตลักษณ์ของท้องถิ่นของตนเองนั้น

อย่างไรก็ตาม การเมืองท้องถิ่นในภาคอีสานยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการที่บั่นทอนอุดมการณ์ประชาธิปไตยหรือเป็นอิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ (patronage system) และ “บ้านใหญ่” (local power brokers) การซื้อสิทธิ์ขายเสียง (vote buying) การขาดความโปร่งใสและความรับผิดชอบในการบริหารงาน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังอยู่ในวงจำกัด (Sidel, 2014; Ockey, 2004) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้การพัฒนาท้องถิ่นไม่เป็นไปตามศักยภาพ และความไว้วางใจของประชาชนต่อสถาบันทางการเมืองท้องถิ่นลดน้อยลง ในสภาวะการณ์ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ความคาดหวังของพลเมืองที่สูงขึ้นต่อธรรมาภิบาล และความตื่นตัวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ การแสวงหาแนวทางและเครื่องมือใหม่ๆ เพื่อปรับปรุงกระบวนการประชาธิปไตยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง นวัตกรรมประชาธิปไตย (Democratic Innovations) ซึ่งหมายถึง กระบวนการ สถาบันหรือเครื่องมือที่ถูกออกแบบขึ้นเพื่อเพิ่มพูนและยกระดับการมีส่วนร่วมของพลเมือง การปรึกษาหารือ และความรับผิดชอบในระบบประชาธิปไตย (Smith, 2009; Newton, & Geissel, 2012) จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับการเลือกตั้งและการปกครอง

ท้องถิ่นในภาคอีสาน บทความนี้มุ่งสำรวจและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำนวัตกรรมประชาธิปไตยมาประยุกต์ใช้ในบริบทดังกล่าว

2. แนวคิดประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม และการเลือกตั้งท้องถิ่น

แนวคิดประชาธิปไตย (Democracy) ประชาธิปไตยกล่าว คือ ระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน โดยประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเลือกผู้นำ และการกำหนดนโยบายสาธารณะในระดับท้องถิ่น แนวคิดประชาธิปไตยมีความสำคัญในการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของการบริหารงานที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน การทำความเข้าใจถึงศักยภาพของนวัตกรรมประชาธิปไตยในการยกระดับการเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสาน ซึ่งประชาธิปไตยถือเป็นแนวคิดที่มีความซับซ้อนและหลากหลายมิติ โดยทั่วไปแล้วถึงระบอบการปกครองที่อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Held, 2006) และการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ซึ่งประชาชนมอบอำนาจให้ผู้แทนไปทำหน้าที่แทนตน อย่างไรก็ตาม ประชาธิปไตยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบอื่นๆ ตามหลักการสำคัญของประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น อย่างเช่น 1) อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน 2) หลักความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพ 3) หลักธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และการตรวจสอบได้ ฉะนั้นประชาธิปไตยจึงไม่ใช่เพียงโครงสร้างทางการเมือง แต่มันคือ กระบวนการที่ทำให้ประชาชนเป็นเจ้าของการเปลี่ยนแปลงในชุมชนของตน เพื่อให้การตัดสินใจทางการเมืองระดับท้องถิ่นแสดงให้เห็นการสะท้อนเจตนารมณ์ของสาธารณะอย่างแท้จริง

ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) นั้น ถือเป็นหัวใจของประชาธิปไตยและการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน โดยประชาชนมีบทบาททั้งในฐานะผู้รับผลประโยชน์ และผู้ร่วมพัฒนาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเสนอความเห็น วางแผนร่วมดำเนินการไปจนถึงการติดตามและประเมินผลนั้น จะเน้นย้ำความสำคัญของการที่พลเมืองเข้ามามีบทบาทอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองในทุกระดับ ตั้งแต่การร่วมกำหนดนโยบาย เพื่อการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลไปจนถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ (Pateman, 1970) ขณะที่ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative Democracy) ให้ความสำคัญกับกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลระหว่างพลเมือง เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันที่ดีกว่า โดยเชื่อว่าการปรึกษาหารือจะช่วยยกระดับคุณภาพของการตัดสินใจทางการเมือง (Fishkin, 2009; Gutmann, & Thompson, 2004) แบบการมีส่วนร่วมเพื่อช่วยเสริมสร้างพลเมืองระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง และรับผิดชอบต่อสังคมได้และการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นเป็นเวทีสำคัญที่แนวคิดประชาธิปไตยเหล่านี้สามารถปรากฏ

เป็นรูปธรรมได้จริง เพราะเป็นการเมืองที่ใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันของประชาชนมากที่สุด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีบทบาทในการจัดบริการสาธารณะ การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน การเลือกตั้งท้องถิ่นที่มีคุณภาพจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบในระดับท้องถิ่น (Ackerman, 2004, pp. 447-463) ที่ถือเป็นกระบวนการประชาธิปไตยที่สำคัญในการให้ประชาชนมีสิทธิในการคัดเลือกผู้แทน ผู้บริหาร และผู้นำท้องถิ่น เช่น นายกองค้การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่เป็นเครื่องมือให้ประชาชนมีอำนาจกำหนดอนาคตของชุมชน เพื่อช่วยตรวจสอบถ่วงดุลผู้นำท้องถิ่นโดยผ่านวาระการดำรงตำแหน่ง และเสริมสร้างความตื่นตัวทางการเมืองระดับรากหญ้า ที่มีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องที่มีคุณค่าอย่างแท้จริงเมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ มีจิตสำนึกทางการเมือง และเลือกโดยอาศัยข้อมูลข้อเท็จจริง และผลประโยชน์ส่วนรวมในท้องถิ่นนั้นๆ

3. แนวคิดนวัตกรรมประชาธิปไตย ความหมาย ประเภท และตัวอย่าง

นวัตกรรมประชาธิปไตยหมายถึงการสร้างหรือปรับปรุงกลไกที่มุ่งเพิ่มการมีส่วนร่วม การปรึกษาหารือ และความรับผิดชอบในระบบประชาธิปไตย Smith (2009) ได้จำแนกนวัตกรรมประชาธิปไตยออกเป็นหลายประเภท โดยพิจารณาจากเป้าหมายและกลไก อย่างเช่น นวัตกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) เช่น การลงประชามติ (Referendum) การริเริ่มเสนอกฎหมายโดยประชาชน (Citizens' Initiative) นวัตกรรมที่เน้นการปรึกษาหารือ (Deliberation) เช่น สภาพลเมือง (Citizens' Assemblies) คณะลูกขุนพลเมือง (Citizens' Juries) การสำรวจประชามติเชิงปรึกษาหารือ (Deliberative Polling) ซึ่งมักมีการสุ่มเลือกพลเมืองให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับฟังข้อมูล อภิปราย และให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายตามนวัตกรรมที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (E-democracy/Civic Technology) เช่น การลงคะแนนเสียงออนไลน์ (e-voting) แพลตฟอร์มสำหรับการปรึกษาหารือออนไลน์ (online policy consultation platforms) เครื่องมือสำหรับพลเมืองในการตรวจสอบข้อมูลภาครัฐ (open data initiatives) หรือการรณรงค์ทางสังคมออนไลน์ และนวัตกรรมที่เน้นการกำกับดูแลและตรวจสอบ (Accountability and Oversight) เช่น การตรวจสอบทางสังคม (Social Audits) งบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) ซึ่งเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจัดสรรงบประมาณ และตรวจสอบการใช้จ่าย

ตามตัวอย่างนวัตกรรมประชาธิปไตยที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศมีมากมาย เช่น โครงการงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในเมืองบอร์ตูอาเลเกร ประเทศบราซิล ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล (Baiocchi, Heller, & Silva, 2011) หรือการจัดตั้งสภาพลเมืองในไอร์แลนด์และแคนาดาเพื่อพิจารณาประเด็นทางสังคมที่ซับซ้อน (Farrell et al., 2019, pp. 57-73) สำหรับประเทศไทย เริ่มมีความพยายาม

ในการนำนวัตกรรมเหล่านี้มาปรับใช้บ้างแล้ว เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการรับฟังความคิดเห็นหรือโครงการนำร่องงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในบางพื้นที่ แต่ยังคงต้องการการขยายผลและปรับให้เข้ากับบริบทเฉพาะมากขึ้น ตามนวัตกรรมประชาธิปไตย ตามงบประมาณแบบมีส่วนร่วม และสภาพลเมืองที่ถือเป็นเครื่องมือที่ช่วยขยายพลังทางการเมืองของประชาชนให้มีบทบาทมากกว่าการเลือกตั้ง โดยเน้นการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง และการออกแบบอนาคตร่วมกันบนพื้นฐานของข้อมูล เหตุผล และความหลากหลายสำหรับประเทศไทย แม้จะยังอยู่ในระยะเริ่มต้น แต่การนำแนวคิดเหล่านี้มาปรับใช้ในบริบทท้องถิ่นก็เป็นโอกาสสำคัญในการยกระดับประชาธิปไตยรากฐานให้มีความยั่งยืนระดับท้องถิ่นได้

4. การเมืองท้องถิ่นภาคอีสานและนวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นในภาคอีสานมีจำนวนไม่น้อย ส่วนใหญ่มักจะมุ่งเน้นไปที่พลวัตของระบบอุปถัมภ์ อิทธิพลของ "บ้านใหญ่" หรือตระกูลการเมือง และปรากฏการณ์การซื้อสิทธิขายเสียง (Arghiros, 2001; Ockey, 2004; Sidel, 2014) งานศึกษาเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างอำนาจที่ไม่เป็นทางการซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเมืองท้องถิ่นอีสาน และมักเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยที่แท้จริง ดังตัวอย่างเช่น David Arghiros (2001) ในงานศึกษาเรื่อง Democracy, Development and Decentralization in Provincial Thailand ได้วิเคราะห์การเมืองระดับจังหวัดในภาคกลางและภาคอีสาน พบว่าเครือข่ายอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมือง ข้าราชการ และกลุ่มธุรกิจท้องถิ่น ยังคงมีอิทธิพลสูงในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและผลการเลือกตั้ง James Ockey (2004) ใน Making Democracy: Leadership, Class, Gender, and Political Participation in Thailand ได้ชี้ให้เห็นถึงการแข่งขันระหว่างกลุ่มอำนาจต่างๆ และบทบาทของชนชั้นกลางที่เพิ่มขึ้นในการเมืองไทย แต่ก็ยังคงมีข้อจำกัดในการท้าทายโครงสร้างเดิมในระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยหลังรัฐธรรมนูญปี 2540 ซึ่งรวมถึงพื้นที่ภาคอีสานด้วย (Bjarnegard, 2013) งานเหล่านี้มักจะชี้ให้เห็นถึงความท้าทายในการทำให้การกระจายอำนาจเกิดขึ้นอย่างมีความหมาย ทั้งในแง่ของความเป็นอิสระทางการคลังการบริหารงานบุคคล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงสำหรับการศึกษาที่เชื่อมโยง "นวัตกรรมประชาธิปไตย" เข้ากับ "การเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสาน" โดยตรงนั้น ยังมีจำนวนจำกัด ส่วนใหญ่งานวิจัยมักจะกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในภาพรวม หรือการใช้เทคโนโลยีในการเลือกตั้งระดับชาติ อย่างไรก็ตาม มีงานศึกษาบางชิ้นที่เริ่มให้ความสนใจกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) หรือสื่อสังคมออนไลน์ในการรณรงค์หาเสียงของนักการเมืองท้องถิ่นในภาคอีสาน หรือบทบาทขององค์กรประชาสังคมในการส่งเสริมธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่น (Missingham, 2009, pp. 386-399) ตัวอย่างงานของพรรณราย โอสถาภิรัตน์ (2562) ในงานวิจัยเรื่อง การเมืองภาคพลเมืองบนโลกออนไลน์: การศึกษาเครือข่ายพลเมืองอีสานกับการรณรงค์

ทางสังคมและการเมือง ได้ศึกษาการใช้สื่อออนไลน์ของกลุ่มพลเมืองในภาคอีสานเพื่อขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมและการเมือง ซึ่งชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของเทคโนโลยีในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม แม้จะไม่ได้เน้นที่การเลือกตั้งโดยตรงก็ตาม งานศึกษาของอรรถสิทธิ์ พานแก้ว (2560, หน้า 45-67) เกี่ยวกับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งท้องถิ่น ก็ได้ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของประชาชนในภาคอีสาน ซึ่งเป็นประโยชน์ในการออกแบบนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ช่องว่างในงานวิจัยปัจจุบันคือการขาดการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบถึงความเป็นไปได้ในการนำนวัตกรรมประชาธิปไตยประเภทต่างๆ ที่ได้รับการพิสูจน์แล้วในบริบทอื่น มาปรับใช้อย่างเป็นรูปธรรมกับการเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสาน โดยพิจารณาทั้งศักยภาพและข้อจำกัดในบริบทเฉพาะของภูมิภาคนี้เท่านั้น

5. บริบทการเมืองท้องถิ่นภาคอีสานและความท้าทายต่อระบอบประชาธิปไตย

จากการที่จะเข้าใจถึงศักยภาพและข้อจำกัดของการนำนวัตกรรมประชาธิปไตยมาใช้ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นภาคอีสานนั้น สิ่งที่จะต้องเข้าใจบริบททางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมการเมือง โครงสร้างอำนาจ และความท้าทายที่การเมืองท้องถิ่นในภูมิภาคนี้กำลังเผชิญอยู่ โดยเฉพาะลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมการเมืองของภาคอีสานภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย มีประชากรประมาณหนึ่งในสามของประเทศ ประกอบด้วย 20 จังหวัด มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และภาษาถิ่น (เช่น ลาวอีสาน เขมร กูย) ลักษณะทางเศรษฐกิจโดยรวมยังคงพึ่งพาภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก แม้ว่าจะมีการพัฒนาในภาคบริการและอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นในเขตเมืองใหญ่บางแห่ง ความท้าทายทางเศรษฐกิจที่สำคัญคือปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และผลกระทบจากความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรและภัยธรรมชาติ (เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม) เป็นต้น (Phongpaichit, & Baker, 2009) ในด้านวัฒนธรรมการเมืองภาคอีสานก็มีประวัติศาสตร์การต่อสู้ทางการเมืองที่ยาวนาน ประชาชนในหลายพื้นที่มีความตื่นตัวและให้ความสนใจกับประเด็นทางการเมืองสูงขึ้นตามบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยและวัฒนธรรมแบบเครือข่ายติ ระบบอาวุโส และความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ยังคงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเมืองและการตัดสินใจเลือกตั้ง (อภิชาติ สถิตนิรามัย และอนุสรณ์ อุณโณ, 2560) ความเป็นกันเองและความเห็นอกเห็นใจเป็นค่านิยมที่สำคัญในความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งนักการเมืองท้องถิ่นมักนำมาใช้ในการสร้างฐานเสียง นอกจากนี้ อัตลักษณ์และความผูกพันกับ “บ้านเกิด” หรือท้องถิ่น (localism) ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเมืองท้องถิ่นเช่นกัน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา เช่น การย้ายถิ่นฐานไปทำงานในเมืองใหญ่หรือต่างประเทศ การเข้าถึงการศึกษาที่สูงขึ้น และการแพร่หลายของเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์ ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติและพฤติกรรมการเมืองของคนอีสาน โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ซึ่งเริ่มมีบทบาทและแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมากขึ้น (Glassman et al., 2010, pp. 231-238)

และตามระบบโครงสร้างอำนาจและการแข่งขันทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอีสานโครงสร้างอำนาจในการเมืองท้องถิ่นภาคอีสานมักมีลักษณะผสมผสานระหว่างโครงสร้างอำนาจที่เป็นทางการ เช่น นายก อบท. สมาชิกสภา อบท. และโครงสร้างอำนาจที่ไม่เป็นทางการซึ่งมีอิทธิพลสูง ระบบ "บ้านใหญ่" หรือกลุ่มตระกูลการเมืองที่สั่งสมบารมี ทรัพยากร และเครือข่ายความสัมพันธ์มาอย่างยาวนาน ยังคงเป็นผู้เล่นสำคัญในสนามการเมืองท้องถิ่นจำนวนมาก (Ockey, 2004; Arghiros, 2001) กลุ่มเหล่านี้มักจะมีความเชื่อมโยงกับนักการเมืองระดับชาติ ข้าราชการ และกลุ่มธุรกิจในพื้นที่ ทำให้สามารถระดมทรัพยากรและสร้างฐานเสียงได้อย่างกว้างขวางการแข่งขันทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นจึงมักเป็นการแข่งขันระหว่างกลุ่มบ้านใหญ่ต่างๆ หรือระหว่างบ้านใหญ่กับผู้ทำชิงหน้าใหม่ที่พยายามสร้างฐานเสียงของตนเอง หัวคะแนน (canvassers) มีบทบาทสำคัญในการเข้าถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งและระดมการสนับสนุน ซึ่งในหลายกรณีก็มีความเชื่อมโยงกับการใช้เงินหรือผลประโยชน์อื่นในการจูงใจ (Callahan, 2005)

จะเห็นได้ว่า ไม่ควรมองว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งในภาคอีสานเป็นเพียงผู้รับหรือผู้ที่ถูกควบคุมโดยระบบอุปถัมภ์แต่เพียงฝ่ายเดียว งานศึกษาจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็มีเหตุผลและกลยุทธ์ในการตัดสินใจของตนเอง โดยอาจพิจารณาจากผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับทั้งในระยะสั้นและระยะยาว หรือการเลือกผู้สมัครที่แสดงความใส่ใจและเข้าถึงได้ (Nishizaki, 2011)

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นในภาคอีสานจากบริบทดังกล่าว การพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นในภาคอีสานต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ อย่างเช่น ระบบอุปถัมภ์และการซื้อสิทธิขายเสียง ตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ปัญหาเหล่านี้ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การเลือกตั้งไม่สะท้อนเจตนารมณ์ที่แท้จริงของประชาชน และเปิดโอกาสให้ผู้ที่ขาดคุณสมบัติหรือมีเจตนาทุจริตเข้ามามีอำนาจ (Hicken, 2007) การแข่งขันมักเน้นที่ทรัพยากรส่วนบุคคลมากกว่านโยบาย ทำให้ผู้สมัครที่มีอุดมการณ์แต่ขาดทุนทรัพย์เสียเปรียบ และการขาดความโปร่งใสและความรับผิดชอบ เมื่อผู้บริหารท้องถิ่นได้รับเลือกตั้งเข้ามาด้วยระบบอุปถัมภ์หรือการใช้เงิน การตรวจสอบการทำงานและการใช้จ่ายงบประมาณจึงเป็นไปได้ยาก ประชาชนมักขาดช่องทางที่มีประสิทธิภาพในการติดตามและตรวจสอบ ส่งผลให้เกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและการบริหารงานที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของส่วนรวม และมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และความเป็นอิสระของ อบท. แม้จะมีการกระจายอำนาจ แต่ อบท. หลายแห่งในภาคอีสานโดยเฉพาะ อบต. ขนาดเล็ก ยังคงประสบปัญหาขาดแคลนงบประมาณที่เพียงพอต่อการพัฒนา ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และยังคงต้องพึ่งพาหรืออยู่ภายใต้อิทธิพลของหน่วยงานส่วนภูมิภาคหรือส่วนกลาง ทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังจำกัดและไม่ต่อเนื่อง แม้ว่ากฎหมายจะเปิดช่องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในหลายด้าน เช่น การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การประชาพิจารณ์ แต่ในทางปฏิบัติ การมีส่วนร่วมมักเป็นไปในลักษณะพิธีกรรม หรือมีเพียงคนกลุ่มเดิมๆ ที่เข้าร่วม ประชาชนจำนวนมากยังขาดความรู้

ความเข้าใจในสิทธิและบทบาทของตนเอง หรือรู้สึกว่าการมีส่วนร่วมไม่ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่แท้จริง (Cornelio, 2016)

ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี ถึงแม้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศจะแพร่หลายมากขึ้น แต่ก็ยังมีความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อยหรือผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล หากมีการแก้ไขให้การใช้เทคโนโลยีที่ดีขึ้น ก็จะทำปัญหาอุปสรรคต่อการนำนวัตกรรมประชาธิปไตยที่อาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้เพื่อให้เกิดเสถียรภาพข้อมูลข่าวย่อมเป็นสิ่งที่ดี อย่างไรก็ตามย่อมมีอิทธิพลของการเมืองระดับชาติกับการเมืองท้องถิ่นในภาคอีสานมักถูกเชื่อมโยงกับการเมืองระดับชาติอย่างใกล้ชิด การเปลี่ยนแปลงชั่วคราวในระดับชาติอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและการทำงานของ อปท. ในพื้นที่ทำให้การพัฒนาขาดความต่อเนื่องส่งผลต่อการเกิดช่องว่างระหว่างประชาชนกับผู้แทนท้องถิ่นภายหลังการเลือกตั้งเสร็จแล้วทำให้ผู้แทนท้องถิ่นจำนวนไม่น้อยอาจไม่ได้สื่อสารหรือรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดช่องว่างและความรู้สึกแปลกแยกของประชาชน อาจรู้สึกว่าการเมืองมีความสำคัญเฉพาะในช่วงหาเสียงเลือกตั้งเท่านั้น เพราะความท้าทายเหล่านี้เป็นโจทย์สำคัญที่นวัตกรรมประชาธิปไตยจะต้องเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขหรือบรรเทา เพื่อยกระดับคุณภาพของการเลือกตั้งและการปกครองท้องถิ่นในภาคอีสานให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง และเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่เข้มแข็งจากฐานรากได้

6. การประยุกต์ใช้นวัตกรรมประชาธิปไตยในการเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสาน

หากจะกล่าวถึงสภาพบริบทและความท้าทายของการเมืองท้องถิ่นในภาคอีสาน การนำนวัตกรรมประชาธิปไตยมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์สามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับกระบวนการเลือกตั้งและส่งเสริมธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่นได้ บทนี้จะนำเสนอวัตกรรมการเมืองประชาธิปไตยในด้านต่างๆ พร้อมแนวทางการปรับใช้ในบริบทอีสาน ดังต่อไปนี้

1. นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล (Civic Technology - Civic Tech) เทคโนโลยีภาคพลเมือง หรือ Civic Tech หมายถึง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของพลเมือง เสริมสร้างความโปร่งใสและความรับผิดชอบของภาครัฐ (Lathrop, & Ruma, 2010) ในบริบทการเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสาน Civic Tech สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้หลายรูปแบบ เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) การตอบคำถามอัตโนมัติ เช่น แชทบอต เป็นต้น

2. แพลตฟอร์มข้อมูลผู้สมัครและนโยบาย (Candidate and Policy Information Platforms) การพัฒนาสร้างเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันบนมือถือที่เข้าถึงง่าย (user-friendly) รวบรวมข้อมูลประวัติผลงาน (ถ้ามี) ทรรศนะสั้นๆ (ตามที่เปิดเผย) วิสัยทัศน์ และนโยบายของผู้สมัครนายกและสมาชิกสภาอปท. ทุกคนในเขตเลือกตั้งนั้นๆ เนื้อหาควรเป็นกลาง ตรวจสอบได้ และนำเสนอในรูปแบบที่เข้าใจง่าย

เช่น อินโฟกราฟิก วิดีโอสั้น หรือสรุปประเด็นสำคัญ อาจมีการเปรียบเทียบนโยบายของผู้สมัครในประเด็นที่ประชาชนสนใจ และการปรับใช้ในอีสาน ที่สมควรมีทั้งภาษาไทยกลางและภาษาถิ่นหลักๆ ในบางพื้นที่ การเผยแพร่ต้องคำนึงถึงช่องทางที่คนในชุมชนเข้าถึง เช่น ผ่านกลุ่มไลน์ของหมู่บ้าน Facebook Page ของชุมชนหรือให้อสม.หรือผู้นำชุมชนช่วยประชาสัมพันธ์อาจมีการจัดตั้ง “ศูนย์ข้อมูลเลือกตั้งท้องถิ่น” (ทั้งออนไลน์และออฟไลน์) ในระดับตำบลหรืออำเภอเพื่อช่วยให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ เป็นต้น

3. เวทีเสมือนจริงและการดีเบตออนไลน์ (Virtual Forums and Online Debates) การพัฒนาจัดเวทีให้ผู้สมัครได้แสดงวิสัยทัศน์และตอบคำถามจากประชาชนผ่านการถ่ายทอดสดทาง Facebook Live, YouTube หรือ Zoom ประชาชนสามารถส่งคำถามล่วงหน้าหรือถามสดได้ ควรมีผู้ดำเนินรายการที่เป็นกลางและสามารถควบคุมการอภิปรายให้อยู่ในประเด็น ทั้งการปรับใช้ในอีสานและสามารถร่วมมือกับสถานีวิทยุชุมชนหรือเพจท้องถิ่นที่มีผู้ติดตามจำนวนมากในการจัดและโปรโมท การจัดในรูปแบบนี้ช่วยลดข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลาทำให้ผู้สมัครที่ไม่ค่อยมีทรัพยากรในการจัดเวทีใหญ่ๆ ก็สามารถสื่อสารกับประชาชนได้ และประชาชนจำนวนมากก็สามารถรับชมและมีส่วนร่วมได้แม้จะอยู่ห่างไกลหรือติดภารกิจ

4. ระบบการแจ้งเบาะแสและติดตามการเลือกตั้ง (Whistleblowing and Election Monitoring Systems) การพัฒนาพัฒนาแพลตฟอร์ม (เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน หรือ LINE Bot) ที่ประชาชนสามารถแจ้งเบาะแสการทุจริตเลือกตั้ง การซื้อสิทธิขายเสียง การใช้อิทธิพลข่มขู่หรือการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งอื่นๆ ได้อย่างปลอดภัยและไม่เปิดเผยตัวตน (anonymous) ระบบควรมีการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบและส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กกต.ท้องถิ่น, องค์กรภาคประชาสังคม) เพื่อตรวจสอบและดำเนินการต่อการปรับใช้ในอีสานเพื่อการสร้างเชื่อมั่นในความปลอดภัยของผู้แจ้งเบาะแสเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในบริบทที่อาจมีอิทธิพลมืด และการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงช่องทางเหล่านี้และวิธีการใช้งานอย่างทั่วถึงเป็นสิ่งจำเป็น อาจต้องอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายอาสาสมัครในพื้นที่ช่วยเป็นหูเป็นตาและให้คำแนะนำ

5. การใช้ Social Media อย่างสร้างสรรค์ในการรณรงค์และการให้ข้อมูลแนวทางการพัฒนา ผู้สมัครสามารถใช้ Facebook, TikTok, LINE หรือ YouTube ในการนำเสนอนโยบาย ตอบคำถามหรือสื่อสารกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งในรูปแบบที่น่าสนใจ เข้าใจง่าย และเข้าถึงคนกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ นอกจากนี้ องค์กรภาคประชาสังคมหรือสื่ออิสระสามารถผลิตเนื้อหา (เช่น คลิปสั้น การ์ตูน อินโฟกราฟิก) เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ความสำคัญของการมีส่วนร่วม และวิธีการตรวจสอบผู้สมัคร ในการปรับใช้ในอีสานและการใช้ภาษาถิ่น ในการเล่าเรื่องที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม ประเพณี หรือวิถีชีวิตของคนอีสาน จะช่วยให้เนื้อหาน่าสนใจและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น การสร้างผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในท้องถิ่น (Local

Influencers) ที่เป็นกลางและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่น่ามาใช้เพื่อสร้างความรู้
เข้าใจบนฐานข้อมูลทางโซเชียลมีเดียให้ทุกคนเข้าถึงข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

7. ความท้าทาย โอกาส และอนาคตของนวัตกรรมประชาธิปไตยในบริบทท้องถิ่นอีสาน

การนำนวัตกรรมประชาธิปไตยมาประยุกต์ใช้ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นภาคอีสาน แม้จะมี
ศักยภาพสูงในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก แต่ก็ย่อมต้องเผชิญกับความท้าทาย ในขณะเดียวกันก็มี
โอกาสและปัจจัยเอื้อที่สามารถส่งเสริมให้เกิดผลสำเร็จได้นั้นจะต้องเกิดความท้าทายในการนำนวัตกรรม
ประชาธิปไตยไปปฏิบัติ กล่าวคือ อุปสรรคเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์และอิทธิพล
ของบ้านใหญ่ นวัตกรรมที่มุ่งเน้นความโปร่งใสและการตรวจสอบอาจถูกต่อต้านจากกลุ่มที่เคยได้ประโยชน์
จากระบบเดิม หรือถูกทำให้เป็นเพียงพิธีกรรมโดยไม่เกิดผลในทางปฏิบัติจริง และวัฒนธรรมการเมืองแบบ
พึ่งพาของประชาชนบางส่วนอาจยังคุ้นชินกับการพึ่งพานักการเมืองหรือหัวคะแนน มากกว่าการมีส่วนร่วม
อย่างแข็งขันในการกำหนดนโยบายหรือตรวจสอบเพื่อความไม่ไว้วางใจหรือการเทคโนโลยีถือเป็นกระบวน
การใหม่ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้ที่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีเป็นประจำอาจมีความลังเลหรือไม่เชื่อมั่นใน
นวัตกรรมใหม่ๆ และข้อจำกัดด้านทรัพยากรและความรู้ ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide)
ตาม สถิติ เดือนมกราคม 2567 (ปี 2024) ประเทศไทยมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตประมาณ 63.21 ล้านคน หรือ
คิดเป็น 88% ของประชากรทั้งหมด (71.85 ล้านคน) และยังมีประชากรอีก 8.6 ล้านคน (12%) ที่ยังไม่
ได้เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นปัญหาการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตอุปกรณ์ดิจิทัล และทักษะในการใช้งานยังไม่
ทั่วถึง ทำให้ประชาชนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงหรือใช้นวัตกรรมที่อาศัยเทคโนโลยีได้เต็มที่ทั้งด้านงบประมาณ
และบุคลากรของอปท. หลายแห่ง โดยเฉพาะขนาดเล็กอาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและ
บุคลากรในการริเริ่มและดำเนินโครงการนวัตกรรมประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง

รวมทั้งขาดความรู้ความเข้าใจ ทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน เกี่ยวกับแนวคิด
หลักการ และวิธีการนำนวัตกรรมประชาธิปไตยต่างๆ มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านความยั่งยืนและ
การขยายผลและการเป็นโครงการเฉพาะกิจตาม นวัตกรรมหลายอย่างอาจเริ่มต้นจากโครงการนำร่องหรือ
ได้รับการสนับสนุนจากภายนอกในช่วงสั้นๆ แต่ขาดกลไกในการทำให้เกิดความยั่งยืนและกลายเป็นส่วน
หนึ่งของการดำเนินงานปกติที่สามารถปรับให้เข้ากับบริบทที่หลากหลายในภาคอีสานมีความหลากหลายสูง
นวัตกรรมที่สำเร็จในพื้นที่หนึ่งอาจไม่สามารถนำไปใช้ได้ผลในอีกพื้นที่หนึ่งหากขาดการปรับให้เหมาะสม
ได้ โดยเฉพาะโอกาสและปัจจัยเอื้อในการส่งเสริมนวัตกรรมประชาธิปไตย เพื่อเสริมสร้างความตื่นตัว
ทางการเมืองและพลังของคนรุ่นใหม่ คนรุ่นใหม่ในภาคอีสานมีความสนใจและตื่นตัวทางการเมืองสูง
พวกเขามีทักษะในการใช้เทคโนโลยี และมีความต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น สามารถ
เป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนและยอมรับนวัตกรรมใหม่ๆ และเครือข่ายภาคประชาสังคมและองค์กร

ชุมชนที่เข้มแข็งในภาคอีสานเมืองครุพัฒนาเอกชน กลุ่มกิจกรรมทางสังคม และเครือข่ายชุมชนจำนวนมากที่มีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และการพัฒนาท้องถิ่น องค์กรเหล่านี้สามารถเป็นพันธมิตรสำคัญในการริเริ่มทดลอง และผลักดันนวัตกรรมประชาธิปไตยและการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่เพิ่มขึ้นแม้จะยังมีความเหลื่อมล้ำ แต่การเข้าถึงสมาร์ทโฟนและอินเทอร์เน็ตในภาพรวมก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สร้างโอกาสในการใช้นวัตกรรม Civic Tech ได้กว้างขวางขึ้นภายใต้บทบาทของสถาบันการศึกษาและนักวิชาการมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาในภาคอีสานสามารถมีบทบาทในการศึกษาวิจัย พัฒนางองค์ความรู้ สนับสนุนการออกแบบและประเมินผลนวัตกรรมประชาธิปไตย รวมถึงการสร้างนักศึกษาและบุคลากรที่มีความพร้อมในการขับเคลื่อนเรื่องนี้ และแนวนโยบายภาครัฐที่เริ่มให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาล ถึงแม้ในทางปฏิบัติอาจยังมีข้อจำกัดแต่แนวนโยบายและกฎหมายหลายฉบับก็เริ่มให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งเป็นช่องทางในการผลักดันนวัตกรรมประชาธิปไตยเข้าสู่ระบบได้

รวมทั้ง แนวโน้มและทิศทางในอนาคต นวัตกรรมประชาธิปไตยในการเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสานขึ้นอยู่กับผลงานปัจจัยหลายด้านการบูรณาการนวัตกรรมและแนวโน้มคือการผสมผสานนวัตกรรมหลายรูปแบบเข้าด้วยกัน เช่น การใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนกระบวนการปรึกษาหารือหรือการใช้งบประมาณแบบมีส่วนร่วมควบคู่ไปกับการให้การศึกษาพลเมือง เพื่อการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมของนวัตกรรมจะประสบความสำเร็จและยั่งยืนได้ หากเกิดจากความต้องการและมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง ไม่ใช่การนำรูปแบบจากภายนอกมาบังคับใช้เพื่อการปรับตัวและเรียนรู้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องมีการปรับตัว เรียนรู้จากความสำเร็จและความล้มเหลว และพัฒนานวัตกรรมให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอในการผลักดันเชิงนโยบายจำเป็นต้องมีการผลักดันให้เกิดนโยบาย กฎหมาย หรือระเบียบที่เอื้อต่อการนำนวัตกรรมประชาธิปไตยมาใช้อย่างเป็นระบบและกว้างขวางมากขึ้นและการสร้างระบบนิเวศที่เอื้ออำนวยการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเกิดและการเติบโตของนวัตกรรมประชาธิปไตย ทั้งในแง่ของทรัพยากร องค์ความรู้ เครือข่าย และวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นต้น

8. สรุป

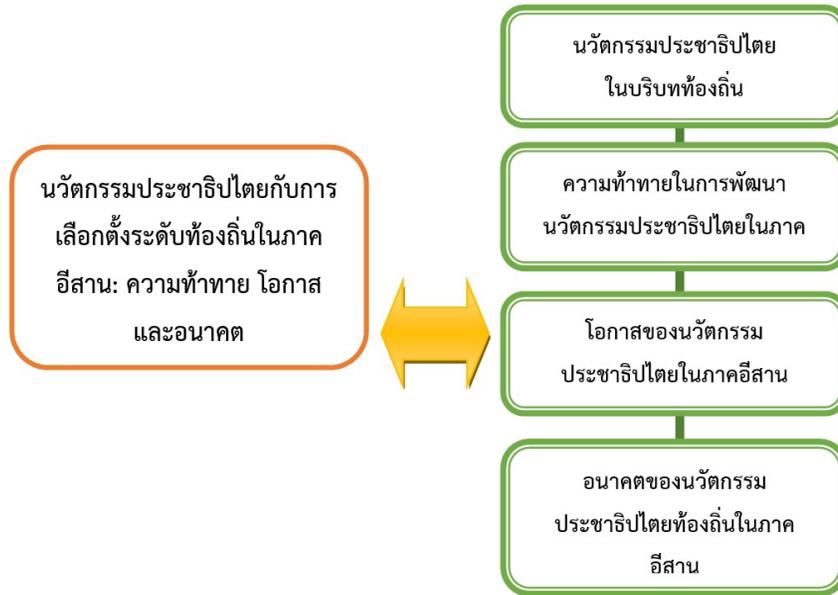
ศักยภาพของนวัตกรรมประชาธิปไตยในการยกระดับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยเริ่มต้นจากการทบทวนแนวคิดประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมนวัตกรรมประชาธิปไตย และลักษณะเฉพาะของการเมืองท้องถิ่นภาคอีสาน ซึ่งเผชิญกับความท้าทายจากระบบ

อุปถัมภ์ การซื้อสิทธิขายเสียง การขาดความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังจำกัดอยู่ และการนวัตกรรมประชาธิปไตยที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ 3 ด้านหลัก ได้แก่ (1) นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล (Civic Tech) อย่างเช่น แพลตฟอร์มข้อมูลผู้สมัคร เวทีดีเบตออนไลน์ ระบบแจ้งเบาะแส (2) นวัตกรรมด้านกระบวนการมีส่วนร่วมและการปรึกษาหารือ เช่น งบประมาณแบบมีส่วนร่วม สภาพลเมือง สัญญาประชาคมท้องถิ่น และ (3) นวัตกรรมด้านการให้การศึกษาพลเมือง โดยเฉพาะการนำนวัตกรรมประชาธิปไตยที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับบริบทท้องถิ่น เพื่อการใช้ Social Media อย่างสร้างสรรค์ ในการรณรงค์และการให้ข้อมูลแนวทางการพัฒนาผู้สมัครสามารถใช้ Facebook, TikTok, LINE หรือ YouTube ในการนำเสนอนโยบาย และตอบคำถามหรือสื่อสารกับผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งในรูปแบบที่น่าสนใจ ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองเหล่านี้ ที่มีความท้าทายทั้งในเชิงโครงสร้างอำนาจทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองท้องถิ่น และทรัพยากร แต่ก็มีโอกาสจากความตื่นตัวของคนรุ่นใหม่ เครือข่ายภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง และการเข้าถึงเทคโนโลยีที่เพิ่มขึ้น อนาคตของการเมืองท้องถิ่นภาคอีสานที่โปร่งใส แบบมีส่วนร่วม และตอบสนองต่อประชาชนท้องถิ่นมากขึ้น จึงขึ้นอยู่กับ การสร้างสรรค์ ปรับใช้ และผลักดัน นวัตกรรมประชาธิปไตยเหล่านี้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมทั้งนวัตกรรมประชาธิปไตยไม่ใช่วิชาชีพที่จะแก้ไขทุกปัญหาในการเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสานได้ในทันที แต่เป็นชุดเครื่องมือและแนวทางที่ทรงพลังในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก การผลักดันนวัตกรรมเหล่านี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม นักวิชาการ และที่สำคัญที่สุดคือพลังของประชาชนชาวอีสานเอง เพื่อให้การเลือกตั้งท้องถิ่นไม่ได้เป็นเพียงพิธีกรรม แต่เป็นการเดินทางสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน ตอบโจทย์ชีวิตความเป็นอยู่ของพี่น้องชาวอีสานได้อย่างแท้จริง

9. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ได้องค์ความรู้รูปแบบนวัตกรรมประชาธิปไตยท้องถิ่นในภาคอีสานประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม (Innovative Participatory Democracy) ทั้งแนวคิดใหม่ที่ผสมผสานการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับฐานรากกับเทคโนโลยีและกระบวนการสร้างสรรค์ทางสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพการเลือกตั้งและการบริหารท้องถิ่น โดยเฉพาะในบริบทของภาคอีสานที่มีพลวัตทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่นของประเทศ ตามแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

พรรณราย โอสถาภิรัตน์. (2562). *การเมืองภาคพลเมืองบนโลกออนไลน์: การศึกษาเครือข่ายพลเมืองอีสานกับการรณรงค์ทางสังคมและการเมือง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

อภิชาติ สติตินิรามัย และอนุสรณ์ อุณโณ. (2560). *การเมืองคนดี: ความคิด ปฏิบัติการและอัตลักษณ์ทางการเมืองของผู้สนับสนุน “ขบวนการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย”*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (2560). พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 8(1), 45-67.

Ackerman, J. (2004). Co governance for accountability: Beyond ‘Exit’ and ‘Voice’. *World Development*, 32(3), 447-463.

Arghiros, D. (2001). *Democracy, Development and Decentralization in Provincial Thailand*. Curzon Press.

Baiocchi, G., Heller, P., & Silva, M. K. (2011). *Bootstrapping democracy: Transforming local governance and civil society in Brazil*. Stanford University Press.

- Bjarnegård, E. (2013). *Gender, Informal Institutions and Political Recruitment: Explaining Male Dominance in Parliamentary Representation*. Palgrave Macmillan.
- Bovaird, T., & Löffler, E. (2003). Evaluating the quality of public governance: indicators, models and methodologies. *International Review of Administrative Sciences*, 69(3), 313-328. <https://doi.org/10.1177/0020852303693002>
- Callahan, S. G. (2005). *Successful teaching in secondary schools: A guide for student and in service teachers*. Scott, Foresman & Co.
- Cornelio, J. S. (2016). *Being Catholic in the contemporary Philippines: Young people reinterpreting religion*. Routledge.
- Farrell, D. M., Suiter, J., Harris, C., & Cunningham, K. (2020). The Effects of Mixed Membership in a Deliberative Forum: The Irish Constitutional Convention of 2012–2014. *Political Studies*, 68(1), 54-73. <https://doi.org/10.1177/0032321719830936>
- Fishkin, J. S. (2009). *When the People Speak: Deliberative Democracy and Public Consultation*. Oxford University Press.
- Glassman, M., Glassman, A., Champagne, P. J., & Zugelder, M. T. (2010). Evaluating pay for performance systems: Critical issues for implementation. *Compensation & Benefits Review*, 42(4), 231-238. <https://doi.org/10.1177/0886368710374391>
- Gutmann, A., & Thompson, D. F. (2004). *Why Deliberative Democracy?* Princeton University Press.
- Held, D. (2006). *Models of Democracy*. (3rd ed.). Polity Press.
- Lathrop, D., & Ruma, L. (Eds.). (2010). *Open government: Collaboration, transparency, and participation in practice*. O'Reilly Media.
- Missingham, R. (2009). Encouraging the digital economy and digital citizenship. *The Australian Library Journal*, 58(4), 386-399. <https://doi.org/10.1080/00049670.2009.10735927>
- Newton, K., & Geissel, B. (Eds.). (2012). *Evaluating democratic innovations: Curing the democratic malaise?* Routledge.
- Nishizaki, Y. (2011). *Political Authority and Provincial Identity in Thailand: The Making of Banham buri*. Cornell Southeast Asia Program Publications.

- Ockey, J. (2004). *Making Democracy: Leadership, Class, Gender, and Political Participation in Thailand*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Pateman, C. (1970). *Participation and Democratic Theory*. Cambridge University Press.
- Phongpaichit, P., & Baker, C. (2009). *Thaksin*. (2nd ed.). Silkworm Books.
- Sidel, J. T. (2014). Economic Foundations of Subnational Authoritarianism: Insights and Evidence from Qualitative and Quantitative Research. *Democratization*, 21(1), 161-184.
- Smith, G. (2009). *Democratic Innovations: Designing Institutions for Citizen Participation*. Cambridge University Press.